

Két kelet-európai választás: régi-új arcok – régi dilemmák?

Ludvig Zsuzsa

Az elmúlt negyedévben két fontos választásra is sor került Európa keleti felében. Ukrajnában szeptember végén rendkívüli parlamenti választásokat kellett tartani, mivel az egy évvel ezelőtti választások nyomán hatalomra jutott erők nem voltak képesek együttműködni az alkotmánymódosítások után is jelentős súlyú elnöki hatalommal. Oroszországban december elején a soros parlamenti választásokra került sor. Úgy tűnik, bár két különböző helyzetről van szó, az eredmény egy valamilyen mégis hasonló: nem várhatóak lényegi változások egyik ország politikai (s talán gazdasági) színterén sem.

Ukrajnában, többek között, a szeptember végétől decemberig elhúzódó kormányalakítás jelzi, hogy továbbra is súlyos gondok vannak az egyeztetési készséggel: hiába állt újra össze a két korábbi euroatlanti integráció mellett elkötelezett „narancsos” politikai erő, ezzel éppen, hogy maga mögé utasítva az egy évvel ezelőtti parlamenti választások győztesét, az együttműködési problémák nem oldhatóak meg egyik napról a másikra. Bár várhatóan – s szükségszerűen – a napokban megoldódik a kormányfő kinevezésének és a kormány megalakításának problémája a parlamenti bizottságok elosztásával egyetemben, nem valószínű, hogy a két párt a korábban már tapasztaltnál lényegesen nagyobb mértékben lesz képes a közös, egységes hang megtalálására. S ez egy olyan helyzetben, amikor a parlamenti többség csak néhány fő szavazatán múlik, különösen érzékeny kérdés. A bizonytalanságokat mi sem jelzi jobban, minthogy még mindig elő-előkerül a Janukovics-vezette Régiók Pártjával alkotott nagykoalíció gondolata is.

Ukrajnában tehát a korábbi vezető politikusok – Juscsenkó, Timosenkó és a most ellenzékibe szorult Janukovics – megőrzése mellett a politikai instabilitás elhúzódása várható, míg Oroszországban elszállóban vannak a remények a putyini Oroszország megszűntéről, s elfogadhatjuk a politikai stabilitás továbbélésének egysíkú képletét. Bár az elmúlt

években a nemzetközi közvéleményt igen komolyan foglalkoztatta Vlagyimir Putyin utódlásának kérdése, hiszen az érvényes alkotmány szerint a továbbra is erős elnöki hatalomra épülő orosz politikai rendszerben a jelenlegi elnök nem maradhat tovább az elnöki székben, a putyini Oroszország ma már jól látható fennmaradása nem jelent váratlan fordulatot. Putyin elnök eddigi tevékenységének és ambícióinak ismeretében azok gondolkodtak reálisan, akik már korábban is azt vallották, hogy csak a politikai hatalom továbbvitelének konkrét technikáját kell kidolgozni. Ez született meg az elmúlt hetekben. A korábbi, még Borisz Jelcin idejéből vett forgatókönyv szerint joggal várhatjuk, hogy a mostani elnök által javasolt utód megválasztása 2008 tavaszán különösebb akadályok nélkül fog megtörténni. S ez az utód nagy valószínűséggel nem fog elszakadni és önállósulni jelenlegi pártolójától, hanem annak kormányfői minőségben továbbélő hatalmával jól együtt tud majd dolgozni. Természetesen nem zárható ki teljesen az sem, hogy a jelcini-putyini forgatókönyv másik eleme is megismétlődik, azaz az elnöki utód önállósul, kilép az utódszerepből, és merőben új arculattal, ráadásul új erővel jelentkezik. A két vezető orosz politikus – Vlagyimir Putyin és az utódnak megnevezett Medvegyev – eddigi jó munkakapcsolata mellett az a tény is Oroszország mostani, putyini jellemzőinek megmaradása irányába mutat, hogy Medvegyev otthonosan mozog az erős és céltudatos, világgazdasági szinten is energiahatalomként fellépő Oroszország energetikai szektorában, s várhatóan megőrzi befolyását a gyakran az „állam az államban” kifejezéssel jellemzett orosz gázóriás cégben, a Gazpromban.

Oroszország az elmúlt évek dinamikus gazdasági növekedésével emelte részesedését a világ összesített GDP-jéből, és súlya némileg megemelkedett a termékek világexportjában is (2006-ban 2,5 százalékra), nem kis mértékben a felkúszó olajáraknak köszönhetően. Az elkövetkező évekre még minden bizonnyal az orosz energia-nagyhatalmiság fogja rányomni

a bélyegét, mert az energetika terén rendelkezik igen erős ütőkártyákkal, amelyekkel szükség szerint él is, és amíg a világ közlekedésében az olaj meghatározó, az energiafogyasztásában pedig a relatív környezetbarát földgáz domináns szerepű lesz, Oroszország ki fogja használni kézenfekvő lehetőségeit. S természetesen mindaddig az orosz gazdaság további erősödésére is számítani lehet. Bár az utóbbi években már megmutatkozott, hogy a gazdasági növekedés nemcsak az energetikából fakad, hanem jelentős szerepet játszik benne például a szolgáltatói szektor fellendülése is, az orosz állam gazdasági erejében az olaj- és gázszektor kiemelkedő jelentősége továbbra is vitathatatlan: pillanatnyilag az állami költségvetés durván fele származik a két szektorból. Viszont korántsem jelentéktelen az orosz gazdaság jövőbeli stabilitására nézve, hogy az olajárak magas szintjével évről évre látványosan bővül a Stabilizációs Alap, ami biztos tartalékokat jelent. A mai megerősödött és jelentős tartalékokat felhalmozott Oroszországban már nem kísért az 1998-as pénzügyi összeomlás veszélye; még számottevő olajárzuhanás esetén sem, amelyre azonban egyelőre nemigen lehet számítani.

Paradox módon, míg a minden bizonnyal Vlagyimir Putyin eddigi elnöki tevékenységének jelentős részben köszönhető politikai stabilitás hozzájárulhatott az orosz gazdaság konszolidációjához és stabilitásához, addig Ukrajnában a belső politikai instabilitás mellett, annak dacára is jól működik a gazdaság, dinamikus a GDP növekedése. (2000 óta átlagosan évi 7,5 százalékos, amit a 2005-ös választási év gyengébb teljesítménye „húz le”). Úgy tűnik, Ukrajnában az üzleti szereplők meglehetősen jól megtanultak együtt élni a politikai bizonytalanságokkal, s ezt a világ-gazdaság felől érkező pozitív reakciók csak megerősítették. A politikai instabilitásnak azonban mégis van néhány komoly potenciális gazdasági következménye is. Egyrészt, mint minden választást, az ukrajnait is fokozott szociális ígéretések jellemezték, amelyek komoly terhet róhatnak a jövőbeli ukrán költségvetésre. Ráadásul az őszi ígéretetek között a jelenleg koalícióban lévő „narancsos erők” mentek el messzebbre. A növekvő szociális jellegű kiadások – és az emelkedő minimálbérek – finanszírozása azonban aligha lehetséges adóemelésekkel, tekintettel a szintén belátható közelségben lévő elnökválasztásra.

Másrészt, a külpolitikai irány, pontosabban annak hangsúlyaiiban is lehetnek számottevő eltérések a korábban kormányzó és a mostani koalíció között. Míg az európai integrációs irány prioritásában valamennyi belső politikai erő egyetért, Janukovics vezetése mellett nagyobb esélyei voltak a közös nevező megtalá-

lására Oroszországgal. Ugyanakkor a „narancsos erők” Moszkvával való együttműködési készsége, de lehetősége is korlátozottabb. Mindez a gázárak körül évről évre zajló orosz–ukrán alkudozás eredménye szempontjából korántsem közömbös. A még mindig nagy energiaigényű, ráadásul energiapazarló ukrán gazdaság egészét tekintve is döntő tényező az importált gáz árának kérdése, mivel Ukrajna gázfogyasztásának csak mintegy negyedét képes maga fedezni. Az már most is bizonyos, hogy 2008-ban jelentősen emelkednek a gázárak, még a korábbi, ukrán szemmel már igen súlyos 2007-es árakhoz képest is. Ráadásul ezek a várható áremelkedések leginkább éppen az ukrán gazdaság igen fontos exportorientált szektorait érintik, többek között a vegyipart és a kohászatot. Természetesen mindez pozitív tendenciákat is megindíthat, többek között az energiatakarékos technológiák elterjedését. Ezek bevezetésének költségeit azonban pusztán a kohászati erőművekben 10 és 30 milliárd dollár közé teszik az ukrán szakértők! A már említett költségnövekedéssel jelentős profitabilitási veszteséget elszenvedő ukrán vállalatoktól nem várható el, hogy a beruházásokat saját forrásaikból legyenek képesek végrehajtani. Marad a hitelfelvétel útja, illetve a külföldi működőtőke-befektetések fokozott bevonása az országba.

Mit várhat Európa a két választás után? Ukrajna részéről az újra felerősödő törekvéseket – bár vélhetően nem a sürgetést az időpontra vonatkozóan – az európai uniós tagsági ígéret megszerzésére. Oroszország ezzel szemben várhatóan továbbra is az Európai Unió kőkemény tárgyaló partnere marad; Ukrajnához viszonyítva jóval kisebb alkalmazkodási készséggel és erős érdekérvényesítő szándékkal. Igaz, Medvegyev személye Európából nézve akár kellemes is lehet, mert azon kevés politikus közé tartozik, akiknek nincsen KGB-s múltjuk. Ugyanakkor eddigi nyilatkozatai és tevékenysége alapján igen ügyes diplomata is. A jövő tehát még tartogathat meglepetéseket.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról